

of organizing it. To the latter we include testing both with separate themes of the course «Mathematics» or combine multiple topics and complete the course in general.

The widespread use of computers in testing will strengthen the existing advantages of this form of control and provide additional benefits, but will also improve the efficiency of educational assessment.

Through a combination of traditional and innovative forms of control the teachers systematically obtain information about the status of teacher learning and cognitive activity of students in mathematics and timely elimination of the causes that impede their effective learning.

In the process of training the future teachers to testing, as well as other forms of control, has a dual purpose: on the one hand, a possibility of evaluation of educational achievements of the students, and on the other, is teaching the students the organization of control of students' knowledge in the future professional activity.

In teaching mathematics for future primary school teachers, we try to combine the multivariate techniques to organize the work of various levels of difficulty, various ways to assert the value and dignity of each member of the educational process.

The article discusses the role and place of the test control in the study of mathematics for the future primary school teachers. The data of long-term foreign and domestic practices of tests in the learning process are analyzed and the positive aspects of the implementation of test technologies in the study of the organization of the future primary school teachers of the course «Mathematics» are highlighted. Sample tests are provided.

Key words: *future primary school teachers, discipline, course content, teaching mathematics, forms of control, test control, training.*

УДК 37.013.42+371.7

Т. Д. Кочубей

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ

Обґрунтовано актуальність проблеми, визначено взаємодіючі компоненти процесу соціалізації, розкрито змістове наповнення ключових понять проблеми, виокремлено соціально-педагогічні механізми ефективної соціалізації студентської молоді в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу, схарактеризовано теоретичну основу проблеми та з'ясовано її значущість. Доведено, що особливість освітньої інфраструктури полягає не лише в тому, щоб готувати фахівця, а й у тому, щоб створити умови, які б сприяли розвитку ініціативності, творчості студентів, їх самоствердженню, самовдосконаленню та самореалізації, а це веде в кінцевому результаті до їх соціалізації – соціального становлення.

Ключові слова: *соціалізація, компоненти соціалізації, освітньо-виховне середовище, соціально-педагогічні механізми соціалізації.*

Постановка проблеми. Становлення України як незалежної держави, її входження у світовий цивілізований простір, відмова від тоталітаризму як форми державного управління орієнтує на побудову громадянського суспільства, яке забезпечує пріоритет людини як особистості, створення нової моделі педагогічної підготовки студентів ВНЗ, підвищення якості навчання через його фундаменталізацію та гуманізацію, відповідальність

особистості перед близьким оточенням, перед суспільством. Така стратегія суспільного розвитку вимагає реформування освітянської галузі, формування високоосвічених і національно свідомих громадян.

Національна доктрина розвитку освіти передбачає зростання соціальної ролі особистості. Це, зокрема, стосується порушення значущих життєвих стосунків особистості, зміни акцентів у системі ціннісних орієнтацій – втрата емоційного благополуччя й почуття захищеності в мікросоціумі, зростання підліткової злочинності, неадекватне сприйняття навколишньої дійсності, що, безперечно, впливає на рівень соціалізації підлітків, які вступають у нову соціальну роль – студента ВНЗ.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема активного входження особистості в суспільство була предметом досліджень ще філософів античності. Із розвитком суспільства вона не втратила своєї актуальності, навпаки, стала різнобічнішою, набула глибокого змісту й теоретичного та практичного значення.

У дослідженнях ця проблема розв'язується в кількох аспектах: філософському (Н. Абрамова, А. Москаленко, В. Нестеренко, В. Овчинніков, Ю. Сичов та ін.); психологічному (Л. Бондаренко, Л. Буєва, А. Ковальов, Є. Кузьмін та ін.); педагогічному (Г. Андреева, Ю. Василькова, Р. Гурова, В. Іванов, А. Капська, Н. Ковальчук, А. Мудрик, І. Печенко, Н. Сайко, Ю. Смородська та ін.) та соціальному (В. Андрущенко, В. Піча, П. Сорокін, О. Якуба та ін.). Поза межами дослідження залишилася проблема визначення соціально-педагогічних механізмів та умов соціалізації студентської молоді в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу.

Мета статті передбачає: 1) визначення сутності ключових понять проблеми; 2) обґрунтування соціально-педагогічних механізмів та умов соціалізації студентської молоді в навчально-виховній діяльності ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Значущим для нашого дослідження є усвідомлення взаємодії компонентів процесу соціалізації, які є важливими для координації спрямованих педагогічних дій. З-поміж них А. Мудрик називає такі:

1. Стихійна соціалізація людини у взаємодії та під впливом об'єктивних обставин життя суспільства, зміст, характер і результати, які визначаються соціально-економічними й соціокультурними реаліями.

2. Відносно керована соціалізація, коли держава застосовує певні економічні, законодавчі, організаційні міри для розв'язання своїх завдань, які об'єктивно впливають на зміни можливостей і характеру розвитку, життєвого шляху тих чи інших вікових груп.

3. Відносно соціально контрольована соціалізація (виховання), тобто планомірне створення суспільством і державою правових, організаційних, матеріальних та духовних умов для розвитку людини.

4. Самозміна людини, яка має асоціальний, антисоціальний вектор (самобудівництво, самовдосконалення, саморуйнування), відповідно до індивідуальних ресурсів з урахуванням об'єктивних умов життя.

Вивчення філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної літератури дозволяє зробити висновок, що проблема соціалізації людини досліджується дуже широко. У той же час і в науковій літературі, і в практиці не існує однозначного розуміння сутності процесу соціалізації студентської молоді, зокрема формування (за А. Мудрик) самозміни людини, яка має асоціальний, антисоціальний вектор (самобудівництво, самовдосконалення) відповідно до індивідуальних ресурсів і з урахуванням об'єктивних умов життя. Тому ми обрали саме цей компонент для дослідження.

Для досягнення поставленої мети з'ясуємо змістове наповнення понятійного апарату дослідження, зокрема такого ключового поняття, як соціалізація. Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття соціалізації вживається дуже широко й носить багатоаспектний характер. Зупинимось на найбільш поширених визначеннях даного поняття.

Соціалізація (від лат. *socialis* – суспільний) – процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, що дозволяють йому функціонувати повноправним членом суспільства [10].

Соціалізація особистості – процес залучення індивіда в систему суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення та розвитку як цілісної особистості [8].

Соціалізація – процес засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків, стосунків у його власному досвіді. Під соціалізацією маємо розуміти весь багатогранний процес засвоєння людиною досвіду суспільного життя та суспільних відносин [6].

Соціалізація – процес засвоєння й активного відтворення людиною соціального досвіду, оволодіння навичками практичної та теоретичної діяльності, перетворення реально існуючих взаємин на якості особистості [4].

Зважаючи на вищезазначене, зауважимо, що соціалізуючись, підліток не тільки «збагачується суспільним досвідом, але, насамперед, реалізує себе як особистість, своїм впливом на життєві обставини і людей, які її оточують» [1]. Підґрунтям соціального досвіду підлітків є їхні власні дії в різних життєвих ситуаціях, переживання цих ситуацій, роздуми над вчинками інших людей.

Узагальнюючи дані з точки зору педагогіки, можна виділити декілька механізмів соціалізації, які потрібно враховувати та частково використовувати в процесі виховання людини на різних вікових етапах. Зокрема, до соціально-педагогічних механізмів соціалізації І. Мельнікова відносить такі:

1. Традиційний механізм соціалізації передбачає засвоєння людиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, які характерні для її сім'ї та найближчого оточення (сусіди, приятелі). Це засвоєння відбувається, як

правило, на підсвідомому рівні за допомогою імпрінтинга, некритичного сприйняття стереотипів.

2. Інституційний механізм соціалізації функціонує у процесі взаємодії людини з інститутами суспільства й різними організаціями. У результаті відбувається накопичення нею відповідних знань і досвіду соціально схваленої поведінки, а також досвіду імітації соціально схваленої поведінки й конфліктного або безконфліктного відхилення від виконання соціальних норм.

3. Стилізований механізм соціалізації діє в межах певної субкультури. Під субкультурою розуміється комплекс морально-психологічних рис і проявів поведінки, притаманних людям певного віку, професії або культурного стану, який у цілому створює певний стиль життя, мислення тієї чи іншої вікової, професійної або соціальної групи.

4. Міжособистісний механізм соціалізації функціонує у процесі взаємодії людини із суб'єктивно значимими для неї особистостями. У його основі лежить психологічний механізм міжособистісного переносу завдяки симпатії, ідентифікації тощо. Значимими особами можуть бути батьки, будь-який дорослий, друзі-однолітки та ін. [3].

У цілому, процес соціалізації умовно можна уявити, як зазначає А. Мудрик, як сукупність чотирьох складових (виокремлених нами на початку статті).

У цьому плані привертають увагу дослідження російських учених М. Федорова і В. Глухова, які, на нашу думку, адекватні тим соціокультурним змінам, що відбуваються в державі, і можуть бути закладені в основу діяльності педагогічного коледжу щодо соціалізації студентів.

1. Професійна компетентність, що передбачає поєднання теоретичних знань і практичних навичок у певній галузі професійної діяльності, уміння здійснювати соціально-педагогічне дослідження, збирати, аналізувати, систематизувати необхідну інформацію для застосування у професійній діяльності. Нині професійна компетентність багато в чому визначається готовністю використовувати комп'ютерні технології.

2. Наявність навичок творчості, що передбачає здатність випускника ВНЗ здійснювати аналіз і дослідження під час вирішення професійних завдань, уміння орієнтуватись у нестандартних умовах і ситуаціях, прагнення до постійного особистісного професійного самовдосконалення.

3. Системність поглядів. Передбачає розуміння динамічних процесів у суспільстві, науці й техніці, уміння оцінювати взаємозв'язок явищ, виявляти причинні зв'язки. Вона реалізується вмінням розробляти достовірні моделі, оптимізувати параметри рішень, які приймаються шляхом знаходження розумного компромісу між різними суперечливими вимогами.

4. Комунікативність. Базується на володінні усним і писемним літературним мовленням; володіння хоча б однією іноземною мовою; уміння користуватися комп'ютерною технікою спілкування; знання психології й етики спілкування.

5. Усвідомлена відповідальність. Передбачає розуміння соціальної значущості рішень, що приймаються, своєї ролі в діяльності мікрогрупи, відповідальності перед нинішнім і майбутнім поколінням [5].

Тому на сучасному етапі докорінно змінилися цілі й завдання підготовки студентської молоді до майбутньої професійної діяльності, зміст цього процесу, методи й умови соціального становлення особистості. Усе це потребувало пошуків нового підходу до вихідних позицій у вихованні студента.

У ході дослідження проблеми соціалізації студентської молоді ми виходили з необхідності вирішення таких завдань:

- створення педагогічно оформленого середовища, яке впливає на соціалізацію особистості в процесі виховання;
- надання допомоги студентам у процесі засвоєння соціального досвіду шляхом входження в суспільне середовище;
- створення умов, які допоможуть молоді зорієнтуватись у соціальних, педагогічних, психологічних питаннях, оволодіти досвідом старших поколінь, усвідомити своє покликання, визначити місце в суспільстві, задовольнити власні потреби й інтереси, повернути їх на користь інших.

На наш погляд, розв'язанню цих завдань сприятимуть такі педагогічні умови:

- розробка системи самовдосконалення студентів, з метою розкриття їхнього творчого потенціалу, репрезентація прав, обов'язків та інтересів студентів у стосунках з адміністративними підрозділами та громадськими організаціями ВНЗ;
- налагодження роботи кураторів академічних груп та організація їх навчання й обміну досвідом (методичні наради, семінари, педагогічні читання, круглі столи, дискусії, тренінги тощо);
- створення студентської соціальної служби коледжу з метою вивчення стану виховної роботи, запитів та інтересів студентів і вироблення нової стратегії й тактики їх соціального виховання;
- організація роботи, спрямована на залучення студентів до різноманітних видів діяльності, які сприяють зростанню соціалізації студентської молоді;
- розробка організаційних форм роботи для стимулювання кожного студента займатися самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням (асоціації, клуби за інтересами, наукові гуртки, диспути й дискусії, зустрічі опонентів, вечори запитань і відповідей, «круглі столи», творчі зустрічі з видатними вченими, митцями, виставки робіт, студентські театри тощо).

Немає сумніву в тому, що особлива роль у багатогранному процесі соціального становлення особистості належить навчальному закладу, його педагогам, здатним інтегрувати зусилля всіх учасників соціального виховання особистості. Саме їм належить виконати завдання, які ставить

суспільство перед сучасним навчальним закладом, зокрема: формування гармонійно розвиненої особистості з високими моральними якостями, її здібностей, нахилів, інтересів, що дасть змогу виконувати функції носія культури, активного суб'єкта соціальних відносин, спонукати студента до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, стимулювати його професійно-педагогічну підготовку.

Тому колектив ВНЗ, здійснюючи пошуки шляхів самовдосконалення своїх випускників, вибудував парадигму організації освітнього процесу, яка передбачає: забезпечення цілісності проблемно-розвивального навчання; залучення до креативної діяльності студентів через різні студії, гуртки, проблемні групи; гуманізацію стосунків між студентами й викладачами, що передбачає виховання людяності, чесності, порядності; домінантою навчально-виховного процесу є загальнолюдські національні цінності; брати активну участь у соціальному житті, те наскільки цілеспрямовано педагог сам задіяний у систему соціальних зв'язків, наскільки вдало засвоює та збагачує досвід своїх попередників, зумовлює його потенційні можливості як суб'єкта соціалізації студентської молоді.

Такий підхід до організації навчально-виховного процесу вимагає формування творчої особистості, розвиток умінь самостійно поповнювати свої знання, тобто виникає проблема такої концепції навчання, яка передбачає активне включення у процес навчання, максимальну реалізацію її потреб, цілей та інтересів.

Висновки. На основі вищевикладеного ми дійшли висновків: виходячи з мети дослідження, вивчення й аналізу методологічних і теоретичних засад процесу соціалізації особистості студента, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що особливість освітньої інфраструктури полягає не лише в тому, щоб готувати фахівця, а й у тому, щоб створити умови, які б сприяли розвитку ініціативності, творчості студентів, їх самоствердженню, самовдосконаленню та самореалізації, а це веде в кінцевому результаті до їх соціалізації – соціального становлення.

Перспективи подальших наукових розвідок Перспективу подальших пошуків вбачаємо в дослідженні проблеми соціалізації учнівської молоді в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностические методы исследования личности / Л. Ф. Бурлачук. – К. : Знання, 1982. – 17 с.

2. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури / С. Д. Максименко. – К. : Наукова думка, 1998. – 226 с.

3. Мельнікова І. М. Діагностика розвитку та соціалізації учнівської молоді / І. М. Мельнікова // Нові технології виховання : збірник наукових статей. – К. : ІСДО, 1995. – 23 с.

4. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників / В. В. Рибалка / за ред. Балла Г. О. – К. : ІПППО АПН України, 1998. – 160 с.

5. Федоров М. П. Инженер XXI века / М. П. Федоров, В. В. Глухов // Гуманизация науки в системе высшего образования. – СПб. : Изд-во СПбТУ, 1996. – 36 с.

6. Психологический словарь / под ред. В. В. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова и др. ; Научно-исследовательский институт общей педагогической психологии. Акад. пед. наук СССР. – М. : Педагогика, 1983. – 448 с.

7. Социологический справочник / под ред. В. И. Воловича. – К. : Политиздат. Украины, 1990. – 382 с.

8. Украинский советский энциклопедический словарь : у 3-х т. / ред. А. В. Кудрицкий и др. – К. : Глав. ред. УСЭ, 1989. – Т. 3. – 772 с.

9. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е издание. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.

10. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: А. Ф. Ильичев, П. Н. Федосив, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

РЕЗЮМЕ

Кочубей Т. Д. Педагогические условия социализации студенческой молодежи в условиях образовательно-воспитательной среды ВУЗа.

В статье доведено актуальность проблемы, определено взаимодействующие компоненты процесса социализации, раскрыто содержательное наполнение ключевых понятий проблемы, охарактеризовано социально-педагогические механизмы эффективной социализации студенческой молодежи в условиях образовательно-воспитательной среды высшего учебного заведения, теоретическую основу проблемы и определено ее значение. Доказано, что особенность образовательной инфраструктуры состоит не только в том, чтобы готовить специалиста, а и в том, чтобы создать условия, которые бы способствовали развитию инициативности, творчества студентов, их самоутверждению, самосовершенствованию и самореализации, а это приводит в конце к их социализации – социального становления.

Ключевые слова: социализация, компоненты социализации, образовательно-воспитательная среда, социально-педагогические механизмы социализации.

SUMMARY

Kochubey T. Pedagogical conditions of students youth socialization in the conditions of educational and upbringing environment of universities.

The actuality of problem was discussed, interacting components of socialization process were determined, the content of key concepts of the problem was discovered, social and educational mechanisms for effective socialization of young students under the conditions of educational environment of a higher educational establishment were highlighted, the theoretical basis of the problem was described and its theoretical significance was found.

It is proved that solving problems of students socialization in the conditions of educational and upbringing environment of the universities will promote the following pedagogical conditions: to develop a system of students' self-improvement on purpose to develop their creativity, representation of rights, obligations and interests of students in dealing with administrative departments and public organizations at the universities; adjustment of curators' work of academic groups and organization of their education and experience exchange (methodological meetings, seminars, pedagogical readings, round tables, discussions, training, etc.); the formation of social students service in the college in order to study the state of educational work, needs and interests of students in order to create new strategies and tactics of their social education; organization of work aimed at

attracting the students to a variety of activities that promote the growth of students' socialization; development of organizational forms to encourage each student to self-education and self-improvement (associations, interest clubs, academic circles, debates and discussions, meetings of opponents, evenings of questions and answers, «round tables», meetings with outstanding scientists, artists, exhibitions of works, student theaters, etc.).

The special role in the multifaceted process of social formation of the person belongs to the educational establishment, its teachers, who are able to integrate the efforts of all the participants in social education of the individual. They will have to perform tasks set by the society before the modern educational institution, in particular: the formation of a harmoniously developed personality with high moral character, his/her abilities, aptitudes, interests, which will act as a carrier of culture, an active subject of social relations, to encourage the student to self-development, self-realization, self-improvement, to stimulate his/her vocational and educational training.

Key words: *socialization, components of socialization, educational environment, social and educational mechanisms of socialization.*

УДК 378-051-047.22:005.3](477)(043.3)

Д. О. Козлов

Сумський державний педагогічний
Університет імені А. С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

На основі вивчення наукових джерел та аналізу емпіричного матеріалу в статті відстоюється думка, що ефективність реалізації процесу формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи пов'язана з функціонуванням сукупності педагогічних умов. До таких віднесено: створення комфортного освітнього середовища, що ґрунтується на педагогічній взаємодії, співробітництві та співтворчості викладача й студентів; запровадження моніторингового дослідження динаміки формування управлінської компетентності майбутніх викладачів на основі кваліметричного підходу; технологізація процесу формування управлінської компетентності майбутнього викладача на основі програмно-цільового управління; посилення практичної складової магістерської підготовки майбутніх викладачів шляхом запровадження інноваційного навчально-методичного забезпечення.

Ключові слова: *управлінська компетентність, формування, педагогічна умова, майбутній викладач вищої школи, моніторинг, кваліметрія, середовище.*

Постановка проблеми. Вхідження України в єдиний науковий і освітній простір передбачає подальшу модернізацію системи ступеневої вищої освіти, яка ґрунтується на принциповому підвищенні її якості, забезпечення гідного рівня навчальних досягнень студентів, сформованості в них актуальних для професійної та соціальної діяльності знань і вмінь, відповідних особистісних і ділових якостей.

Безперечно, що магістерська підготовка педагогів вищої школи нового покоління набуває особливого значення. Об'єктивна необхідність інтенсивних змін педагогічних систем і процесів, варіативність програм і